DE GRONDBELASTING EN DE BELANGEN VAN DEN LANDBOUW.

Onder de vele wetsvoorstellen door de nieuwe Regeering ingetrokken behoort ook een ontwerp dat in min of meer gewijzigden vorm vermoedelijk wel weer het levenslicht zal zien.

Het werd den 20sten Augustus 1890 bij de Tweede Kamer ingediend en bevatte slechts één artikel: »De grondbelasting op de gebouwde en op de ongebouwde eigendommen bedraagt vijf ten honderd van de belastbare opbrengst.»

Strikt genomen had het nog in het kalenderjaar 1890 moeten zijn behandeld en afgedaan. Immers bij de wet van 25 April 1879 (Stbl. 89) is de herschatting van de belastbare opbrengst der ongebouwde perceelen bevolen en art. 36 dezer wet bepaalt, dat de uitkomsten dier herziening in de kadastrale liggers moeten worden aangeetekend uiterlijk in het jaar, volgende op dat waarin de herziening in het geheele Rijk is afgelopen.

Aan dit voorschrift is voldaan. De herschatting was gereed in 1889, en in dat jaar, alsmede in het begin van 1890, kwam de genoemde aantekening in de liggers tot stand. Nu moest, volgens art. 37 der genoemde wet, het bedrag der grondbelasting op het ongebouwd vóór het begin van het dááropvolgende jaar, — dus vóór 1 Januari 1891 — vastgesteld en over het gezamenlijk bedrag der nieuwe belastbare opbrengst omgeslagen worden. Dit kon echter moeilijk geschieden, vooral

omdat het ontwerp eerst in het laatst van Augustus was ingediend (het voorl. verslag verscheen niet voor het einde van Februari 1891). Daarbij kwam het nauwe verband waarin het stond met een ander terzelfder tijd ingediend wetsvoorstel omtrent de plaatselijke belastingen en met de reeds in September vastgestelde of ontworpen begrootingen der provincien en gemeenten. Er kon dan ook geen bezwaar gemaakt worden tegen een noodwetje, waarin werd bevolen, dat de vaststelling van het percentage der grondbelasting op het ongebouwd vóór den 1sten Januari 1892 moest geschieden. Zóó won men een jaar tijd. Doch nu is het najaar van 1891 reeds ingetreden en nog steeds is het onzeker wanneer en hoe tot de uitvoering van art. 37 der wet van 25 April 1879 zal worden overgegaan. Vermoedelijk zal een tweede noodwet moeten volgen. Dit is zeer te betreuren. De in genoemd artikel voorgeschreven maatregel (gewoonlijk de peraequatie genoemd) mag inderdaad niet lang meer uitgesteld worden. Anders loopt men gevaar dat de schatting, die zich heeft geregeld naar den prijs die gemiddeld over de laatste aan de herziening voorafgaande vijf jaren als pacht werd betaald (d. i. naar de gemiddelde pacht-prijzen over de jaren 1877—1881), die dus niet zeer recent meer is, reeds verouderd zal wezen wanneer zij begint te werken. Niet ten onrechte werd dan ook in de Eerste Kamer op den 20sten Februari ll. door den heer van Lier aangedrongen op het spoedig uitvoeren der peraequatie, desnoods onafhankelijk van andere financieele plannen. Het gaat toch bezwaarlijk aan, jaren achtereen sommigen te veel, anderen te weinig te laten betalen, wanneer de betere, meer gelijkmatige grondslag reeds in de kadastrale liggers staat aangeteekend.

De Landbouwcommissie zegt hieromtrent in haar laatste, somber gekleurd verslag aan de Regeering (opgenomen in de Staatscourant van 14 Juli l.l.): «Maar de druk der grondbelasting is alles behalve gelijkmatig. Door de her-

ziening van de belastbare opbrengst der ongebouwde eigendommen moge hierin belangrijke verbetering worden gebracht, de werkelijke toestand is thans reeds aanmerkelijk afgeweken van dien welke den grondslag vormt der schattingen, eene afwijking die van jaar tot jaar snel toeneemt.» Langer uitstel der peraequatie is dus niet geoorloofd. Men wist toen men in 1877 het groote werk ondernam geen blijvend geldige uitkomsten te zullen verkrijgen. Het werk moet om een zeker aantal jaren worden herhaald, wil men niet te ver afwijken van de werkelijkheid. Doch, behooren periodieke herschatting tot het wezen van ons grondbelasting-stelsel, niet minder behoort daartoe de spoedige omslag der belasting naar de bij iedere herschatting verkregen uitkomsten. Juist in de eerste jaren toch komen die cijfers aan de werkelijkheid het meest nabij en de herschatting heeft te veel tijd, moeite en geld gekost om er niet het grootst mogelijke nut van te trekken.

I.

Het was waarlijk wel noodig dat de maatstaf waarnaar onze grondbelasting wordt berekend, werd herzien. Hoewel zij reeds sinds overoude tijden werd geheven, miste men nog in den aanvang dezer eeuw voor hare berekening een vasten, zuiveren grondslag. In 1807 werd zij ongeveer in haar tegenwoordigen vorm ingericht en in 1808 werd een aanvang gemaakt met de samenstelling van «het kadaster,» — een der vele administratieve verbeteringen die uit den Franschen tijd dagteekenen. Wie die instelling kent, begrijpt dat dit een groot werk was en het was dan ook eerst in 1831 voltooid. Daar het in de eerste plaats moest dienen tot eene rechtvaardige verdeling der grondlasten had uit den aard der zaak de grondbelasting voor alle provincien reeds in 1832 moeten worden omgeslagen over de belastbare opbrengst, verkregen als uitkomst der kadastrale schatting. Maar toen ondervond men dezelfde

moelijkheden die men thans ondervindt. Berekende men de grondbelasting naar de nieuwe kadastrale schatting, dan zouden vier provincien (op het hertogdom Limburg werd de belasting eerst in 1843 toegepast) nl. Noorden en Zuidholland, Utrecht en Friesland minder, de overigen daarentegen meer hebben moeten betalen. Dus feitelijk eene verplaatsing van belasting, waardoor sommige grondeigenaars ten bate van anderen werden benadeeld. Om dit bezwaar te overwinnen werd bij de wet van 2 Januari 1832 (Stbl. no. 1) besloten de nieuwe schatting geleidelijk in toepassing te brengen. Terwijl het bedrag voor het Rijk onveranderd bleef, werden over 1832 en 1833 de hoofdsommen der provincien berekend voor $\frac{1}{4}$ naar de nieuwe schatting, voor $\frac{3}{4}$ naar de oude bedragen. Voor 1834 zou dan de helft naar den eersten, de andere helft naar den tweeden maatstaf berekend worden. En zoo zou men voortgaan tot eindelijk de grondbelasting naar een bepaald percentage, volgens de nieuwe schatting in het geheele Rijk zou zijn ingevoerd, waardoor de zelfstandige bedragen voor iedere provincie zouden komen te vervallen. Zoo ver kwam men echter lang niet. Toen de grondbelasting voor de helft naar de nieuwe schatting zou worden berekend, kwam men in de provincien, die méér zouden betalen zoo krachtig daartegen op, dat men, om ieder tevreden te stellen, besloot dat de kadastrale schatting wél zoude worden gevolgd waar zij tot verlaging, niet waar zij tot verhooging van belasting zou leiden (wet van 19 December 1834, Stbl. no. 34). Tengevolge daarvan ondervond het Rijk aanmerkelijk nadeel, de grondbelasting bracht voortaan bijna / 443,000 minder op, een bedrag dat eigenlijk van Rijkswege ten geschenke werd gegeven aan de grondeigenaars in de zes provincien. die altijd te weinig hadden betaald.

Zoo bleven, ondanks de invoering van het kadaster, de zelfstandige bedragen voor iedere provincie behouden,

terwijl natuurlijk het percentage, dat van de belastbare opbrengst geheven werd, zeer uiteen liep, in vier provincien hooger was dan in de overige. Naarmate nu in een provincie door stichting of vernieuwing van gebouwen, door ontginning, droogmaking of bedijking van gronden, nieuwe of hooger belastbare eigendommen ontstonden, werd ook het eenmaal vastgestelde belastingbedrag over een grooter aantal perceelen omgeslagen en dus voor ieder perceel geringer. Ten einde aan deze onbillijkheid een einde te maken werd in 1843 bepaald, dat nieuwe perceelen voortaan zouden worden belast op den voet van 12.18 percent. De opbrengst der belasting voor het Rijk werd nu geen fixum meer, maar kon langzaam stijgen, naarmate er nieuwe perceelen ontstonden. In Limburg werd de grondbelasting eerst in 1843 ingevoerd, doch, toen het voor die provincie bepaalde bedrag over de verschillende perceelen werd omgeslagen, bleek dat men aldaar slechts $6\frac{1}{2}$ percent betaalde. Bij de wet van 31 December 1865 is toen bepaald dat het percentage allengs zou gebracht worden op 9.65. Met de 21 $\frac{1}{2}$ rijks-opcenten op het ongebouwd werd er nu van 1868 tot op heden naar de belastbare opbrengst van 1831 eene grondbelasting geheven, in de verschillende provincien afwisselend van 9.792 tot 12.926 percent.

In 1870 kwam eene nieuwe wet op de grondbelasting tot stand. Deze had voornamelijk administratieve beteekenis, zij bracht in de belasting zelve geen verandering. Wel behield zij de in 1843 ingevoerde scheiding tusschen gebouwde en ongebouwde eigendommen en bepaalde dat de belastbare opbrengst van het gebouwd vóór 1875 zou worden herzien en dat die herschatting geregeld om de 20 jaar zou plaats hebben. De eerste herschatting, geregeld bij de wet van 22 Juli 1873, heeft in de jaren 1874 en 1875 plaats gehad en geleerd dat de huurwaarde van het gebouwd sedert 1831 was toegenomen van f 31,536,385 tot f 74,501,528. Maar in 1890 bereikte de huurwaarde

van het gebouwd reeds f 104,755,766, tengevolge van aanbouw en vernieuwing. De gezamenlijke huurwaarde der huizen en andere gebouwde eigendommen hier te lande is dus in de laatste halve eeuw met niet minder dan 73 millioen gulden toegenomen.

Toen men met de herschatting van het gebouwd gereed was, dienden ook de landerijen, tuinen, bosschen, enz. te worden herschat, want men begreep dat in de waarde daarvan het tijdsverloop van een halve eeuw groote veranderingen zou hebben gebracht. De wet van 25 April 1879 beval die herschatting; in 1889 was zij afgeloopen en de uitkomst was dat de pachtwaarde der ongebouwde eigendommen sedert 1831 was toegenomen van f 46,474,144 tot f 96,146,689. Hoewel deze uitkomst sommigen tegenviel en zeker niet zóó schitterend was als bij de gebouwde eigendommen, blijkt hieruit toch eene vermeerdering der pachtwaarde van de gezamenlijke landerijen, enz. met 50 millioen gulden, dus met meer dan 100 percent. De slotsom der beide herschattingen is: eene verhooging der belastbare opbrengst met ongeveer 123 millioen gulden en hiermede moet nu de heffing der grondbelasting, althans voor het ongebouwde worden in verband gebracht.

Want de belasting op het gebouwd kan ons geen moeilijkheden opleveren. Dáárbij heeft de peraequatie reeds in 1876 plaats gehad en is het bedrag der belasting bepaald op 5.2039 percent.¹⁾

Anders is het met ongebouwd. Immers art. 37 der wet van 25 April 1879 (Stbl, no. 89) bepaalt wel dat het bedrag der belasting, na afloop der herschatting, over het gezamenlijk bedrag der nieuwe belastbare opbrengst zal worden omgeslagen, maar hoe groot eerstgenoemd bedrag zal zijn werd niet bepaald en moet thans bij de wet worden vastgesteld.

¹⁾ Krachtens het voorgeschrevene in art. 29 der wet van 1873.

Dit zou een zeer eenvoudig werk zijn wanneer het accrès der pachtwaarde overal in dezelfde mate had plaats gegrepen, wanneer de belastbare opbrengst der verschillende perceelen steeds in dezelfde evenredigheid ware geklommen; doch uit den aard der zaak is dit niet het geval. Men stuit op groote ongelijkmatigheid. Ja, — in alle provincien is vermeerdering in de pachtwaarde, maar in Noordholland met 146, in Friesland met 134, in Zuidholland met 127, in Gelderland met 122, in Overijssel met 111, in Zeeland met 79, in Noordbrabant met 70, in Limburg slechts met 35 percent!

En, daar deze cijfers «gemiddelden» zijn, ligt het voor de hand dat binnen de grenzen van iedere provincie hier dat gemiddeld verhoogingscijfer lang niet wordt bereikt, ginds verre wordt overschreden. Zelfs kan dit binnen de grenzen derzelfde kadastrale gemeente, als er veel verschil in grondslag bestaat, het geval zijn.

Neemt men nu de opbrengst der belasting op het ongebouwd in 1890, die in hoofdsom f 5.545.000 bedroeg (tegen f 5.093.000 in 1830), als grondslag aan voor de berekening van hetgeen voortaan betaald zal moeten worden, dan kan men ter uitvoering van art. 37 der wet van 1879 drie verschillende wegen inslaan. Men kan eenvoudig dat bedrag omslaan over de nieuwe belastbare opbrengst en dus voor het Rijk dezelfde som blijven heffen; dat is de eigenlijke peraequatie. Maar men kan ook dien omslag gepaard doen gaan, hetzij met eene verlaging hetzij met eene verhooging der belasting voor het Rijk.

Dit laatste denkbeeld, verhooging der grondbelasting voor het Rijk, heeft de afgetreden Minister, de heer Godin de Beaufort terecht verworpen. De tijden zijn er inderdaad niet naar. Het is in de laatste jaren meermalen van de meest bevoegde zijden betoogd dat aan het grondbezit in het algemeen thans geen zwaarder lasten kunnen

worden opgelegd, dat eer naar verlichting moet worden gestreefd.

Wèl zijn er verscheidene grondeigenaars die zeer goed wat meer zouden kunnen betalen, maar het is niet mogelijk hier onderscheid te maken, te meer daar de wet op de grondbelasting geen verschil maakt (en dit ook met den aard der belasting zou strijden) tusschen grond die vrij wordt bezeten of die met schuld is bezwaard. Heeft dus de schatkist meer inkomsten noodig, dan dient men eerder aan te kloppen bij hen die weinig of niet in de directe vermogensbelastingen dragen dan bij de grondeigenaars die reeds vele jaren lang een deel hunner inkomsten aan het Rijk hebben geofferd. Er gaan dan ook weinig stemmen op die aandringen op verhooging der grondbelasting.

Wel heeft men vroeger, in den tijd van hooge producten-prijzen en stijgende pachten, meermalen het denkbeeld ter sprake gebracht om voor de afschaffing, of althans aanzienlijke vermindering, der mutatierechten in de verhooging der grondbelasting een equivalent te zoeken. Maar dan stuitte men weder op de ongelijkmatigheid der verouderde schatting en eer dat de wetten van 1870, 1873 en 1879 waren uitgevoerd, was het gunstige oogenblik voorbij. Toch schijnt dit denkbeeld bij het onderzoek van het sedert ingetrokken wetsontwerp in de afdeelingen der Tweede Kamer nog bij enkelen weerklank te hebben gevonden. Men verweet namelijk van enkele zijden de toenmalige Regeering dat zij bij deze gelegenheid niet voorstelde de grondbelasting te verhoogen en tevens de registratierechten bij verkoop van onroerend goed te verminderen en bracht ook de verhooging der belasting voor de goederen in de doode hand ter sprake. Ik geloof echter dat iedere Regeering, van welke richting ook, thans met dergelijke plannen op een zeer gevaarlijken weg zoude geraken. Zeker het mutatierecht van onroerend goed is, ondanks de in 1882 aangebrachte

verbeteringen, nog te hoog en somtijds drukkend. Doch men zou het kwaad slechts verplaatsen door hiervoor genezing te zoeken in verhooging der grondbelasting. Wat toch was altijd de groote grief? Dat terwijl de houders van effecten, inschrijvingen enz. hunne inkomsten vrij konden genieten (behalve alleen de dividenden van naamlooze vennootschappen), van het grondbezit jaarlijks moest worden opgebracht /12 miljoen aan grondbelasting plus 5½ miljoen aan mutatierecht, derhalve /17½ miljoen buiten de opcenten die de provincien en gemeenten op de grondbelasting heffen. Maar die grief wordt niet weggenomen als men eenvoudig het bedrag der mutatierechten bij de grondbelasting voegt en deze met circa 50 pCt. verhoogt. Veel beter ware het dus een aequivalent te zoeken onder de tot nog toe niet in de directe belastingen betrokken bestanddeelen van het nationaal vermogen.

Ook de Landbouwcommissie veroordeelt de mutatierechten op de bekende gronden, die zij nader ontwikkelt onder verwijzing naar bladz 55 en 56 van haar vroeger ingediend enquête-rapport ¹⁾. Maar, vervolgt zij, veroordeeling alleen is niet voldoende: «Niettegenstaande herhaalde veroordeeling verheugen zij zich nog altijd in een

¹⁾ Men make zich echter niet te veel illusien van den invloed die vermindering der mutatierechten zal hebben op de verkoopkosten van kleine eigendommen in wier belang deze voornamelijk wordt gevraagd. In Frankrijk waar in dit opzicht ongeveer dezelfde wetgeving geldt als bij ons, heeft men, om de kleine grondbezitters en hypotheekhouders te helpen, bij eene wet van 23 October 1884 bepaald dat, ingeval bij gerechtelijken verkoop eigendommen niet meer dan frs. 2000 opbrachten, de zegel-, registratie- en hypotheekrechten door den Staat zouden worden teruggegeven, terwijl, wanneer het cijfer van frs. 1000 niet werd overschreden, ditzelfde zou geschieden en bovendien het wettelijk tarief der verschillende openbare ambtenaren: deurwaarders, procureurs, griffiers en notarissen met één vierde zou worden verminderd.

De Staat was dus mild genoeg; maar de wet had zoo goed als geen uitwerking. De kosten bleven meestal even hoog, zooals de Minister van Justitie, daarover geïnterpelleerd, den 22sten Februari 1890 in de Kamer van Afgevaardigden moest erkennen. Hoe kwam dit? Eenvoudig omdat het publiek, hetzij uit onkunde of uit wellevendheid, de genoemde ambtenaren op hunne nota's niet beknibbelde, dezen met de wet niet veel rekening hielden

«bloeiend leven. In de eerste plaats voorzeker omdat men «er niet in geslaagd is een voldoende equivalent te vinden. «Doch naar het oordeel der commissie ligt het equivalent «voor de hand. Wat zou inderdaad meer natuurlijk zijn «dan dat het tekort door afschaffing van deze nadeelige «en onbillijke heffing werd gedekt door de opbrengst «van eene belasting op het roerend vermogen, waarvan «de billijkheid algemeen wordt toegegeven?»

En reeds elders, in den aanvang van haar rapport had zij in nog warmer bewoordingen hierop de aandacht gevestigd. «Steeds wanneer sprake is van vermindering «der grondbelasting, van de afschaffing van schadelijke «accijnzen of van de afschaffing of belangrijke vermindering «der algemeen veroordeelde mutatierechten wordt «de bedenking vernomen, dat het niet voldoende is het «ondoelmatige aan te toonen van bestaande belastingen «doch dat men tevens heeft aan te wijzen een equivalent. «Welnu, een equivalent voor gewichtige ontlastingen «ligt voor de hand in evenredige bijdragen van het roerend «vermogen. Doch het herhaaldelijk gewraakte, door niemand «verdedigde voorrecht blijft niettemin bestaan.» En verder : «De vrijstelling van het roerend vermogen is naast eene «aan periodieke herziening onderworpen grondbelasting «eene premie op de verwaarloozing van den landbouw.» Zeker heeft de Commissie gelijk wanneer zij eene speciale belasting van het roerend vermogen, in welken vorm

en men ook de reeds bij voorbaat betaalde rechten voor den Staat, die te zamen gewoonlijk toch slechts één vijfde van de totaalkosten bedragen, maar liet loopen. Trouwens de ontvangers der registratie schenen ook niet veel mede te werken en werden ongaarne met deze restitutie lastig gevallen.

Hier te lande en bij vrijwilligen verkoop is de toestand wellicht beter. Maar toch zijn het nergens de mutatierechten alléén die den verkoop en executie bij kleine eigendommen zoo kostbaar maken.

Eene verbetering zou hierin wellicht worden aangebracht door het ingrijpend ontwerp der heeren Wertheim, Pollones en Moll, dat mij nog niet in alle bijzonderheden bekend is, doch, naar het schijnt, de mutatierechten wil handhaven.

ook, onmisbaar oordeelt voor eene radicale verbetering van ons belastingstelsel. Maar bij dit punt zij toch eene bescheiden opmerking veroorloofd! Evenals men in den bloeitijd der onderwijsbeweging in de verbetering der openbare school het geneesmiddel zocht tegen alle maatschappelijke kwalen, schijnt thans de «belasting op het roerend vermogen» de *passe-partout* te worden die alle financieele moeilijkheden uit den weg moet ruimen. De Landbouw-commissie en vele anderen wenschen: vermindering van grondbelasting en personeel, afschaffing van schadelijke accijnzen, mutatierechten enz. . . . en verwijzen voor een *aequivalent* alléén naar de belasting op het roerend vermogen. De Regeering wil de uitgaven voor sommige «algemeene» belangen van de Gemeenten overbrengen naar het Rijk en bovendien noodlijdende Gemeenten krachtig steunen. Maar op de vraag vanwaar de Staat daarvoor de middelen zal krijgen, antwoordt men: belast het kapitaal in portefeuille! Eene behoorlijke inrichting der landsverdediging, volgens welk stelsel dan ook, zal jaarlijks millioenen meer kosten; hoe zal men die krijgen? Weder wordt hetzelfde *aequivalent* genoemd. In Indië is een belangrijk tekort, in Nederland vloeien de middelen schaarsch, eene leening moet worden gesloten. . . hoe eventueele tekorten te dekken? En wederom moet de «schandelijke bevoorrechting» dienst doen.

Toch moet men bij dit alles niet vergeten dat het »kapitaal in portefeuille» geen onuitputtelijk vat is en zelfs geen citroen die men kan uitpersen naar hartelust. Zonder bezwaar kan men er eenige droppels van nemen, maar bij onredelijke eischen zou spoedig blijken dat het zich gemakkelijk verplaatst en dikwijls moeilijk te vinden is. Ook zijn de weeklachten over de »schandelijke vrijstelling» niet zonder dichterlijke overdrijving in zoover men er door wordt in den waan gebracht als zouden de bezitters van roerend vermogen ongeveer van alle lasten vrij zijn. Wie een successierecht heeft moeten voldoen

hooger dan bijna ergens elders en bv. te Amsterdam, 3½ pCt. van zijn inkomen moet betalen, weet dat dit anders is.

Evenwel bedoelt deze waarschuwing tegen overdrijving geenszins afkeuring eener directe belasting op het roerend vermogen. Integendeel, tot een matig bedrag geheven, kan zij veel beter dan eene verhooging der grondbelasting de gelegenheid geven om o. a. in het tarief der mutatierechten aanmerkelijke verlichting aan te brengen. Mits men maar niet te veel in eens verlange.

De tegenwoordige Minister wenschte in 1881 de grondbelasting met één millioen te verhoogen en daartegenover het mutatierecht zeer te verminderen. Toen waren echter de landbouwtoestanden beter dan nu; thans zal de Minister er anders over denken. Ook is de veroordeeling der mutatierechten door de landbouwspecialiteiten niet zóó algemeen en absoluut als het verslag der Staatscommissie zou doen vermoeden. Op het onlangs gehouden internationaal landbouwcongres te 's Gravenhage werd zelfs gewaarschuwd tegen het te gemakkelijk maken van den overgang van den grond, omdat het belang van den landbouw in hooge mate wordt bevorderd door stabiliteit, door weinig verwisseling van eigenaars.

Wel erkende men dat het mutatierecht nooit hooger behoorde te zijn dan het bedrag van de werkelijke jaarlijksche opbrengst van den eigendom, berekend naar het gemiddelde over de laatste vijf jaren, maar de verder strekkende conclusien van den rapporteur werden niet aangenomen. Men zou zich dus aanvankelijk kunnen bepalen tot eene vermindering van het tarief met het oog op velerlei belangen waarvoor de wetgever heeft te zorgen.

II.

Uit het bovenstaande volgt dat verhooging der grondbelasting op het ongebouwd niet raadzaam is, zelfs niet als middel om andere belastingen den grond betreffende,

te verlagen. Men zou echter den tweeden weg kunnen volgen en de peraequatie zonder verhooging of verlaging kunnen toepassen, d. w. z. men zou het tot dusver geheven cijfer (in hoofdsom over 1890 /5.545.000) kunnen omslaan in overeenstemming met de herschatte pachtwaarde -- zoodat wèl het Rijk evenveel ontving als tot dusver en ook de gezamenlijke grondeigenaars evenveel zouden moeten betalen, maar van het eene perceel meer, van het andere minder zou moeten worden opgebracht. De uitkomst zoude er dan toe leiden, dat zes provincien meer zouden moeten betalen en wel: ¹⁾

Gelderland	/ 95,111.30
Noordholland	- 70,259.36
Friesland.	- 37,348.72
Overijssel	- 18,658.64
Zuidholland.	- 12,489.45
Drenthe	- 5,135.76

Daarentegen zullen de vijf overige provincien minder betalen, te weten:

Noordbrabant	/ 84,503.00
Zeeland	- 77,715.23
Limburg.	- 62,847.07
Utrecht	- 11,958.42
Groningen	- 1,979.51

Voor Groningen en Zuidholland zou de verandering zeer gering zijn, in de eerste provincie zou men gemiddeld 0.4 pCt. minder, in de andere 1 $\frac{1}{4}$ pCt. meer moeten betalen. Utrecht zou 3 $\frac{1}{4}$ pCt. minder moeten opbrengen, daarentegen Friesland en Drenthe 5 pCt. en Overijssel 6 pCt. meer. Maar vooral onze zuidelijke provincien zullen van de nieuwe schatting groote voordeelen trekken. Wanneer, zooals waarschijnlijk is, de grondbelasting niet wordt verhoogd, zullen de eigenaars in

¹⁾ Men zij vooral indachtig dat deze en de volgende cijfers uitsluitend betrekking hebben op de ongebouwde eigendommen, nl. landerijen, bosschen enz.

Limburg, Zeeland en Noordbrabant respectievelijk niet minder dan 20, 16 en 12 pCt. minder hebben te betalen. Daartegenover zouden, wanneer het Rijk evenveel als tot dusver bleef heffen, Gelderland $15\frac{1}{4}$, Noordholland $11\frac{1}{4}$ pCt. meer moeten opbrengen.

Deze peraequatie zou dus, wat hare financieele gevolgen betreft, neêrkomen op eene bevoordeeling van sommige eigenaars ten koste van anderen, terwijl het Rijk geen gulden meer ontvangt. Er ligt wel niets onbillijks in dat zij die, blijkens de herschatting, naar een te lagen aanslag betaalden thans worden verhoogd, maar dit neemt niet weg dat verzwaring van grondlasten bij den tegenwoordigen min gunstigen toestand zeer drukkend moet zijn, te meer waar men weet dat het meerdere niet zal ten goede komen aan de algemeene zaak, maar aan andere grondeigenaars.

Nu de schatting meer dan 50 jaar onveranderd is gebleven, zijn er onder deze laatsten velen die bij den aankoop hunner perceelen met de tegenwoordige grondlasten rekening hebben gehouden, voor wie dus vermindering daarvan een buitenkansje zal zijn. Men mag hun dit niet misgunnen, want het is hun recht, maar het denkbeeld is voor de hooger aangeslagenen toch niet aangenaam.

Ook is het verschil in aanslag dikwijls veel grooter dan wordt uitgedrukt door de straks genoemde verhoudingscijfers, die natuurlijk slechts gemiddelden zijn.

Indien wij bijv. vernemen, dat in de provincie Gelderland het totaalcijfer der belastbare opbrengst is verhoogd met 122 percent en men er gemiddeld 15 percent meer zal moeten betalen, dan moet men niet vergeten, zooals in het Voorl. Verslag over het ingetrokken ontwerp werd opgemerkt, dat een groot deel der gronden in die provincie tot die verhooging niet in zulk eene mate heeft medegewerkt, zoodat de verhooging voor de overige gronden veel méér dan 122 percent moet bedragen en dus ook de vermeerdering van belastingdruk de 15 percent

ver zal overschrijden. Zelfs al wordt het aandeel voor eene geheele provincie verlaagd, volgt daaruit niet, dat men overal in die provincie minder zal moeten opbrengen. Zoo zal men bijv. in de provincie Groningen bij de peraequatie gemiddeld $\frac{4}{10}$ percent minder moeten opbrengen, maar dit neemt niet weg, dat dan toch in de gemeente Slochteren de grondbelasting met circa 50 percent zal moeten worden verhoogd. En van deze belastingverhoging zou niets aan het Rijk ten goede komen.

Er is tegen de eenvoudigeperaequatie nog een ander bezwaar. Zooals reeds werd gezegd, waren de herschattingscommissien bij hun arbeid gebonden aan de pachtprizen van reeds afgelopen jaren (nl. 1877—1881). Nu is juist in de jaren sedert de herschating plaats had de toestand van den landbouw ongunstiger geworden. De cijfers die de commissien moesten aannemen zijn dus in het algemeen te hoog, omdat zij betrekking hebben op huurprizen die, terwijl men met het werk bezig was, reeds niet meer waren te bedingen. Echter hebben blijkbaar sommige commissien, zij het ook ten onrechte, rekening gehouden met dien achteruitgaanden toestand, terwijl andere zich stipt gehouden hebben aan de voorschriften der wet van 1879. Hoewel de daaruit voortvloeiende onregelmatigheden zooveel mogelijk door de centrale leiding der hoofdcommissie zijn weggenomen, kan men er toch wel zeker van zijn, dat volkomen gelijkmatigheid over het geheele Rijk niet is bereikt kunnen worden.

Ook wijst de Landbouwcommissie er op dat men in vele gevallen geene rekening heeft gehouden met art. 2 al. 5 der wet van 25 April 1879. Zij bedoelt hiermede dat zeer dikwijls de huurwaarde der gebouwen niet is afgetrokken van de totale huurwaarde der boerderij. «Dat zulks op sommige plaatsen wel heeft plaats gehad, strekt al weder om de ongelijkheden in de schating te vermeerderen.» Echter zijn zelfs met de meeste voorzorgen, dergelijke bezwaren bij geene enkele herziening te vermijden. Nooit

zal men kunnen bereiken dat gelijksoortige gevallen in verschillende deelen van het land door de verschillende schatters steeds geheel op dezelfde wijze worden behandeld.

Van meer gewicht acht de Landbouwcommissie dan ook het feit dat juist in die jaren, waarover het werk der schattingscommissien noodzakelijk verdeeld moest worden niet alleen zeer gevoelige maar ook zeer uiteenlopende prijsveranderingen plaats vonden. De bouwstreken en slechte gronden bijv. zijn in vele gevallen sterker achteruitgegaan dan de weiden en vruchtbare gronden. Wat is hiervan het gevolg? Dat de kleine boeren het zwaarst getroffen worden »omdat, terwijl voor »geldbelegging meestal goede grond wordt gekozen, juist »de kleine boer zijn slechten grond door voortdurenden »arbeid heeft verbeterd. De uit de herziening voort»spruitende verhooging der belasting van sommige per»ceelen treft dus feitelijk den middenstand en de eigen»geërfde arbeiders»....

... »Zij die land in eigendom hebben om het te ver»pachten, hebben daartoe in den regel de beste gronden »uitgekozen, zoodat in sommige streken de eigengeërfden »zich moeten tevreden stellen met land van mindere »qualiteit. Juist deze landen zijn het meest verbeterd en »dus het meest in huurwaarde vooruitgegaan, terwijl »de betere gronden veel minder in waarde zijn veranderd. ¹⁾ »Het zijn dus de eigengeërfden die door de herziening »het meest gedrukt worden. Daar komt bij dat zij het »bij den druk der tijden zwaar te verantwoorden hadden »en veelal hunne gronden met hypotheek hebben moeten »bezwaren, waarmede door de grondbelasting in het »geheel geene rekening wordt gehouden. Indien alzoo »niet door verlaagde belasting of ontheffing van andere

¹⁾ Deze bewering der Commissie schijnt wel wat gewaagd. Zij stemt althans niet overeen met het feit dat juist Noordholland en Friesland waar vele beste gronden worden gevonden, tot de streken behooren waar de pachtwaarde sedert 1831 het meest is gestegen nl. met 146 en 134 percent.

»lasten, eene afdoende tegemoetkoming gegeven wordt, »zal het gevolg der herziening zijn dat tal van eigen- »geërfden, die thans met moeite den strijd om het bestaan »volhouden, dien ten slotte zullen moeten opgeven. »Terwijl men er op uit moet zijn om den eigengeërfden »boerenstand te steunen, zal het gevolg van de herziening »der belastbare opbrengsten juist zich openbaren in tegen- »overgestelde richting en opnieuw bijdragen om het land- »gebruik door de eigenaars moeilijk, in vele gevallen »onmogelijk te maken.»

Aldus de Landbouwcommissie. Zeker, de peraequatie brengt ernstige moeilijkheden mede, zóó zelfs dat onder den indruk daarvan reeds enkele stemmen zijn opgegaan om de Regeering te bewegen er geheel van af te zien en de belasting te laten zooals zij is. Dit kan echter niet ernstig gemeend zijn. De peraequatie wordt in art. 37 der wet van 1879 uitdrukkelijk voorgeschreven en als zij niet plaats vond, zouden de ontzachlijke kosten, die niet minder dan f 3.400.000, — zegge bijna drie en een half millioen! — hebben bedragen, en al den tijd en arbeid van vele jaren vruchteloos verspild zijn.

Overigens valt er op de ontboezemingen der Landbouwcommissie wel het een en ander af te dingen. Het schijnt toch volstrekt niet bewezen dat sedert 1831 juist de gronden der eigengeërfde landbouwers het meest in waarde zijn toegenomen en dezen dus het meest in het belastingcijfer verhoogd zullen worden.

Prof. d'Aulnis verklaart in zijne voordracht over «*Les Rapports entre le Propriétaire et l'Exploitant du Sol*» op het Internationaal Landbouwcongres onlangs te 's Gravenhage gehouden: «*nous rencontrons en France, en Belgique et dans les Pays-Bas un fait surprenant: Les terres exploitées directement par le propriétaire ne paraissent être à la longue aucunement en meilleur état que les terres en fermage*»....

«C'est que les héritages ruraux, exploités par le propriétaire, malgré les soins plus actifs et continuels, ne profitent pas de l'association heureuse des capitaux de deux parties intéressées; chez le propriétaire-exploitant le capital d'exploitation fait souvent défaut.» ¹⁾

Ook schijnt het bezwaar overdreven dat periodieke herschattingen zouden werken als eene premie op de verwaarloozing van den landbouw. Het is ongeveer van dezelfde kracht als het verwijt jegens de successiebelasting dat zij het sparen zou belemmeren. Niemand zal zijn geld verkwisten om na zijn dood den Staat van het successierecht te berooven. En zoo zal ook niemand er zich van onthouden de waarde van zijn grondbezit te doen toenemen, omdat van de meer d e r e opbrengst bij eventuele herschatting wellicht één twintigste in de schatkist zal moeten worden gestort.

Trouwens de Landbouwcommissie zelve wil de peraequatie niet tegenhouden, maar wel haar gepaard doen gaan met vermindering der lasten op het grondbezit. Zeer terecht, want bij de Enquête was het volgende gebleken:

»In het algemeen verwacht men van de ondernomen »herziening der belastbare opbrengst eene heffing die meer »in overeenstemming is met de tegenwoordige waarde- »verhouding der gronden. Doch men verzuimt niet daarbij »op te merken dat, sedert de schatting, eene aanzienlijke »daling van grondwaarde is ingetreden. Voor eene bere- »kening van den werkelijken druk der belasting mogen »deze waardeeringen dus geen dienst doen.» ²⁾ Heft men dus 5 percent, dan heft men in werkelijkheid meer. De ongelijkmatigheden, die bij zulk een groot werk niet altijd zijn te vermijden en vooral in eene periode van dalende pachtprizen zich sterk doen gevoelen, kunnen slechts door verlaging van den belastingvoet tot minder schadelijke verhoudingen worden teruggebracht.

¹⁾ Zie genoemd Rapport bl. 12 en de daar aangehaalde bewijsgronden.

²⁾ Enquête Verslag 1890. IV. blz. 53.

De Minister Godin de Beaufort had van de drie vormen, waarin de peraequatie kan worden uitgevoerd, die met belastingverlaging gekozen, Men zal, volgens het bovenstaande, moeten erkennen dat die keuze juist was. Toch heeft ook deze vorm eene schaduwzijde. Het Rijk dat reeds de groote kosten van het herschattingswerk heeft te dragen, zal ten slotte eene blijvende schade lijden. De afgetreden Minister stelde voor: van de belastbare opbrengst van gebouwd en ongebouwd voortaan te heffen 5 percent. Dan zou het Rijk ontvangen: van gebouwd f 5,237,788, van ongebouwd f 4,807,334. Daarentegen ontving het Rijk in 1890 in hoofdsom: van gebouwd f 5,451,385, van ongebouwd f 5,545,090. Het nadeel voor het Rijk zou dus, in hoofdsom, ruim f 900,000 hebben bedragen, maar daar de Regeering tevens de 21½ Rijksopcenten die nog steeds op de hoofdsom van het ongebouwd worden geheven aan de gemeenten wilde afstaan (in 1890 f 1,192,194) zou de geheele schade voor het Rijk meer dan twee millioen per jaar hebben belooopen.

Tot op zekere hoogte beweegt men zich zoodoende op denzelfden weg als in 1834 toen het Rijk, bij de invoering van het kadaster, jaarlijks f 442,920 prijs gaf.

Periodieke herschatting is noodig, omdat de heffing zich moet regelen naar de afwisselende waarde der verschillende bestanddeelen van het grondbezit. Maar als die herschatting steeds gepaard gaat met eene vermindering van de opbrengst der belasting, dan zouden de eigenaars het cijfer van hun belastingbillet zien dalen telkens wanneer de vermeerdering van hun draagvermogen officieel wordt geconstateerd. De onbillijkheid hiervan springt in het oog,

Evenwel moet hier dadelijk worden bijgevoegd dat de afgetreden Minister een zeer doelmatig voorstel tot opheffing van dit bezwaar had gedaan. En wel door de herziening der grondbelasting dienstbaar te maken aan de verbetering van den geldelijken toestand der gemeenten, die tengevolge der vele fouten in onze financieele en ad-

ministratieve wetgeving tot groote moeielijkheden aanleiding geeft. Terecht had de Minister ingezien dat alleen de afstand van een deel der grondbelasting de plattelandsgemeenten duurzaam kan helpen. Inderdaad is hetgeen dezen tot dusver van het ongebouwd genieten, nl. 10 opcenten of, volgens de nieuwe schatting, nog geen half percent van de pachtwaarde, veel te weinig als men bedenkt dat in talrijke gemeenten het kapitaal bijna uitsluitend uit grondbezit bestaat, terwijl dikwijls de eigenaars elders wonen en de huurders geen hoogen hoofdelijken omslag kunnen dragen.

Dit denkbeeld schijnt dan ook, blijkens het Voorl. Verslag, vrij algemeen bijval te hebben gevonden, althans in beginsel. Wat de uitwerking betreft, zouden de grondeigenaars, 5 pCt. aan het Rijk opbrengende, daarbij, zooals wij zagen, jaarlijks ruim negen ton winnen. Verder zouden de 21½ Rijksofcenten op het ongebouwd vervallen maar daarentegen aan de gemeenten worden toegestaan 60 opcenten (of 3 pCt. van de pachtwaarde) op gebouwd en ongebouwd te heffen (tot dusver 40 van het gebouwd en 10 van het ongebouwd). Maakten alle gemeenten hiervan gebruik — en de meesten zullen dit doen wegens de gemakelijkheid der heffing — dan zou bij slot van rekening de grondbelasting toch wel eenigszins verhoogd worden; alleen zou wat minder aan den Staat, wat meer aan de gemeenten worden betaald.

Het verschil zou geweest zijn als volgt: Voor het Rijk en de Gemeenten zou geheven worden op de ongebouwde eigendommen: 8 perc. van f 96,146,000 of + f 7,691,680.

Thans wordt betaald:

Rijkshoofdsom	f 5,545,000.00
21½ Rijksofcenten	» 1,192,000.00
10 opc. voor de gemeenten.	» 554,500.00
	<u>f 7,291,500.00</u>

dus in het vervolg meer f 400,000.

Op de gebouwde eigendommen voor het Rijk en de gemeenten te zamen 8 pCt. van:

	f 104,755,766		±	f 8,380.000.00
	Rijkshoofdsom		f 5,451,385.31	
Thans	40 opc. voor de gemeenten	f 2,180,554.12	±	» 7,632,000.00
	dus voortaan meer		f	748,000.00

Aan het Rijk zou dus wel minder opgebracht moeten worden, maar aan Rijk en gemeente samen iets méér en wel f 1,148,000. Tegen de verhooging voor de gebouwde eigendommen kan weinig bezwaar bestaan, maar het zou mij bedenkelijk voorkomen gelegenheid te geven f 400,000 meer van de landerijen te heffen, al zal dit in werkelijkheid misschien niet ten volle geschieden. Het bedrag is op een totaal van ruim 7 miljoen wel niet zeer groot, maar men moet niet vergeten dat, al geeft een heffing van 5 pCt. op zich zelf vermindering in opbrengst, daarom toch verscheidene perceelen méér zullen moeten betalen. Immers de Minister zelf erkende dat in die gemeenten, waar het tegenwoordig percentage der belasting beneden het gemiddelde is en waar bovendien de belastbare opbrengst meer dan elders is gestegen, het bedrag der grondbelasting «vrij aanzienlijk» zal vermeederen, ook al klimt het bedrag voor het geheele Rijk weinig of niet. Zelfs beweert de Landbouwcommissie dat hier en daar 10 of 11 maal meer zou moeten worden betaald. Nu zeide de Minister wel, dat tengevolge der meerdere opcenten die zij op het ongebouwd zullen heffen de gemeentebesturen de hoofdelijke omslagen kunnen verlagen hetgeen ook aan de binnen de gemeente wonende grondbezitters ten goede komt. Dit zal misschien hier en daar kunnen geschieden, maar waarschijnlijk het minst in die streken waar de financiële toestand het ongunstigst is, indien ten minste waar is wat in het Voorloopig Verslag en in den boezem der Landbouwcommissie is beweerd dat over het geheel de peraequatie voor de lichte gronden nadeelig zal zijn. Op die gronden vindt men dikwijls juist die uitgestrekte

plattelandsgemeenten met eene zeer verspreide bevolking, waar de uitvoering der onderwijswet en andere wetten en het onderhoud der wegen kostbaar is en daarentegen de draagkracht zeer gering. Geene vermindering, maar wel verzwaring van last voor de grondbezitters zal meestal het gevolg zijn, wanneer 5 percent grondbelasting voor het Rijk met 60 gemeente-opcenten wordt geheven.

Deze, zij het ook betrekkelijk geringe, vermeerdering van druk, voortvloeiende uit de overigens verdienstelijke plannen van den afgetreden Minister zou ik wenschen te vermijden. Verhooging van grondbelasting, in welken vorm ook, moet bij de aanstaande belastinghervorming uitgesloten blijven. Onze landbouwers dringen en dwingen niet zooals elders om beschermende rechten, die het volksvoedsel duur maken. Daarom mogen zij ook voor nieuwe lasten blijven gespaard!

III.

Erkennende dat de peraequatie noodig is en het grondbezit in het algemeen niet hooger belast mag worden, rijst de vraag: hoe kan men beide belangen vereenigen? Wij hebben gezien dat 5 percent voor het Rijk met 60 opcenten voor de gemeenten, dus 8 percent in 't geheel, het grondbezit met f 400.000 zou benadeelen. Dit komt omdat thans, volgens de nieuwe schatting, voor Rijk en gemeenten samen niet meer wordt geheven dan ongeveer 7,6 percent. Neemt men deze verhouding tot grondslag dan zou men kunnen heffen zonder verhooging van belasting, vier percent voor het Rijk en 90 opcenten voor de gemeenten.

Aldus heft men ongeveer hetzelfde als thans, maar wil men eenige verlichting aanbrengen zonder groot bezwaar voor de gemeenten, dan zou het maximum tot 80 opcenten kunnen worden beperkt.

Reeds in de maand April l.l. ontwikkelde ik in de Prov.

Overijsselsche en Zwolsche Courant het gevoelen dat het percentage, volgens de nieuwe schatting op 4 pCt. in hoofdsom bepaald moet worden en het doet mij genoegen dat de Landbouwcommissie in haar den 14^{en} Juli gepubliceerd rapport dezelfde meening voorstaat ¹⁾).

Na betoogd te hebben dat voor vele landerijen de peraequatie eene verzwaring van lasten zou medebrengen, voegt zij er aan toe. »Dit bezwaar zou, voor een groot «deel althans, alleen dan kunnen worden weggenomen, «indien het cijfer van de opbrengst der belasting aan-«zienlijk werd verlaagd.» En verder bij de bespreking der heffing van opcenten door de gemeenten; «Daarbij «dient men vast te houden aan enkele beginselen, zonder «welke de toepassing in plaats van op de beoogde verbetering op verderen achteruitgang van den landbouwstand «zou uitloopen. Vooreerst moet het gezamenlijk bedrag aan «hoofdsom en opcenten te betalen lager zijn dan wat thans «wordt opgebracht; in hoofdsom althans niet «meer bedragen dan 4 percent. Iedere vermeer-«dering der grondbelasting zou in talrijke gevallen tot «meerdere belasting leiden, ook van hen die men in de «eerste plaats zou moeten ontheffen.»

De juistheid hiervan zal dubbel beseft worden na de beproevingen die ook deze zomer weder den landbouwstand heeft gebracht en de aanmerkelijke schade die het nieuwe Fransche tarief hem zal berokkenen. Welnu, door te heffen: 4 pCt. voor het Rijk en 80 opcenten als maximum voor de gemeenten bereikt men een driedelig doel. De lasten voor den landbouw worden verminderd, het welslagen der peraequatie verzekerd, de financieën der Gemeenten duurzaam versterkt. Dit is m. i. de zekerste weg tot het doel, hoewel die niet onaanzienlijke offers vraagt van het Rijk.

¹⁾ Ook een groot aantal Noordhollandsche landbouwers hebben zich onder leiding der Heeren Kaan, Breebaart en Waller tot de Staten-Generaal gewend met verzoek de grondbelasting voor gebouwd en ongebouwd te bepalen op 4 percent. Voor het gebouwd is die echter reeds in 1876 op 5,2039 vastgesteld.

De Staat ontving over het jaar 1890 aan grondbelasting:

1o. van het ongebouwd: gemiddeld 11.92 pCt. + 21½ Rijksoپcenten
= bijna 14½ pCt., volgens de oude schatting, of . f 6,737,285

2o. van het gebouwd 5.2039 pCt. naar de nieuwe
schatting of - 5,451,385

Totaal f 12,188,670

De afgetreden Regeering wenschte te heffen 5 pCt. van gebouwd
en ongebouwd naar de nieuwe schatting = . . . f 10,045,123

Naar mijn gevoelen moet dit denkbeeld in zoo-
verre gewijzigd worden, dat worde geheven: 5 pCt.

van het gebouwd = f 5,237,788

4 pCt. van het ongebouwd . . = - 3,845,840

Totaal . . ————— f 9,083,628

Eene jaarlijksche opoffering van f 3 millioen is zeker niet gering, vooral nu de Rijksmiddelen eerder versterking eischen. Men zal daarbij wellicht opmerken dat de Regeering omtrent de gemeentefinancien plannen koestert, die het karakter van subsidieering dragen en dus het Rijk geld kosten. Bij ruime bedeeing uit de schatkist zou dan ook het maximum der opcenten voor de Gemeenten minder dringend verhooging eischen. Derhalve zou het Rijk 5 pCt. en zelfs meer van 't ongebouwd kunnen heffen zonder verzwaring van lasten voor den grond.

Doch hierbij verlieze men tweeërlei niet uit het oog. Vooreerst dat wel overwogen mag worden of niet bij deze gelegenheid de grondlasten behooren te worden verminderd. Daarvoor valt wel iets te zeggen.

De Minister Pierson schreef enkele jaren geleden ¹ «In onzen tijd hebben de grondeigenaars zware verliezen geleden, ja zijn enkelen onder hen, — ik overdrijf het niet, — bijna tot den bedelstaf gebracht.» — Sedert is de toestand waarlijk niet verbeterd. In 1890 concludeerde de Landbouwcommissie bij haar onderzoek: «De staat van zaken is niet alleen verre van bevredigend, maar inderdaad veel erger dan velen, niet van nabij met deze

¹) Gids: Februari 1888.

toestanden bekend, geneigd zouden zijn aan te nemen.» ¹⁾ Het is waar, en wij moeten het dankbaar erkennen: de afgetreden Regeering droeg den landbouw een goed hart toe. De boterwet werd ingevoerd, de belasting op de landbouwpaarden gewijzigd, drie proefstations opgericht, subsidien verleend ter bevordering der paardenfokkerij en voor het aanleggen van proefvelden, een Rijkslandbouwleeraar werd aangesteld en voor subsidien aan vakscholen is een post op de begrooting uitgetrokken. Het is niet weinig, maar het zijn betrekkelijk kleinigheden in vergelijking met hetgeen in andere landen gedaan wordt om den landbouwer een loonnenden prijs voor zijne producten te verzekeren of hem voor financieelen ondergang te bewaren.

Merkwaardig verschijnsel; niet zooals elders onder de arbeidersbevolking in de groote centra, maar juist op het platteland vinden subversieve denkbeelden bijval, nemen de malcontenten toe. Vooral in het Noorden winnen allerlei vormen van radicalisme en socialisme veld onder de arbeiders en den boerenstand. Maar ook in de overige provincien is, blijkens het Enquête-Verslag, de stemming ongunstig. Zeer natuurlijk inderdaad; omdat ten onzent het platteland het meest achteruitgaat en dáár dus het meest wordt geleden. Ongetwijfeld heerscht ook in de steden armoede, maar voornamelijk door toevloed van behoeftigen van buiten. De ellende van het platteland is de hoofdoorzaak van het toenemend proletariaat, in de groote steden ²⁾.

De nieuwe Regeering wil bij hare voorgangster niet

¹⁾ Enquête-verslag IV blz. 89.

²⁾ Zoo zegt ook het Verslag der Afdelingen van den Amsterd. gemeenteraad over de begrooting voor 1892 dat de ongunstige toestand in die provincien waar de landbouw het voornaamste middel van bestaan is, maakt dat vele werklieden van het platteland er toe gebracht worden hun geluk te Amsterdam te beproeven. Slagen zij hierin niet dan worden hunne gezinnen al spoedig hier ter stede armlastig, terwijl voor hunne kinderen het aantal kosteloze scholen moet worden vermeerderd.

achterblijven en beloofde bij de behandeling van het adres van antwoord fiscale hervormingen ten bate van den landbouw. Wat wordt hiermede bedoeld? Tegen het mutatierecht bestaan bezwaren, maar zij zijn, naar veler oordeel, meer doctrinair dan praktisch. Vermindering daarvan alléén kan in enkele, op zich zelf staande gevallen helpen, maar den toestand in het algemeen weinig veranderen. In elk geval baat het alleen degenen die willen verkoopen of althans hun land als koopwaar beschouwen, niet degenen die het meer als familiegoed bezitten, gelijk meestal de eigengeërfden doen.

Verlaging der grondbelasting zou daarentegen meer algemeen als eene verbetering beschouwd worden. Beide blijven den wetgever aanbevolen! Bepaalt men zich tot één van beide, dan doet men weder half werk. Nevens het mutatierecht moet thans eindelijk het vraagstuk der grondbelasting definitief geregeld worden. Niet afschaffing maar billijke vermindering gelde voor beide. Men moet bescheiden zijn in zijn verlangen, maar toch aandringen op hetgeen niet langer uitstel kan lijden.

In de tweede plaats vergete men niet dat, blijkens de Troonrede en de circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan de Gedeputeerde Staten, ¹⁾ de bedoeling is voorloopig slechts de bepaald noodlijdende gemeenten buitengewonen steun te verleenen in afwachting eener herziening der Gemeentewet. Deze laatste zal echter eerst worden aangevat na het tot stand komen der kiesrechtshervorming, dus eerst na vrij langdurig tijdsverloop. Het is een gewoon verschijnsel dat zoodanige hervorming aanvankelijk wordt gevolgd door eene conservatieve strooming, zoodat het zeer onzeker is of de Regeering gelegenheid zal hebben hare denkbeelden te belichamen. In elk geval zullen de vele gemeenten die, zooals bijv. Amsterdam, niet bepaald

¹⁾ Zie Gemeentestem 7 Sept. 1891 n°. 2084.

noodlijgend zijn, maar toch eene uitbreiding van hun belastinggebied dringend behoeven, zich vooreerst tevreden moeten stellen met een vogel in de lucht. Wordt aldus de algemeene herziening van het plaatselijk belastingstelsel verschoven dan is het van belang den lateren wetgever niet aan banden te leggen. Door thans het cijfer der grondbelasting op 4 pCt. te bepalen, blijft men op een zuiver standpunt. Wil de wetgever, uit het nieuwe kiesrecht voortgekomen, het maximum der opcenten voor de Gemeenten verhoogen, hij zal dit kunnen doen zonder offers te vragen van het Rijk, zonder te tornen aan het verbeterd Rijksbelastingstelsel, dat, naar wij hopen, dan reeds door Minister Pierson zal zijn tot stand gebracht. Ook om aangaande de herziening van het plaatselijk belastingstelsel niets te praejudicieeren, is het beter niet verder dan 4 pCt. voor het Rijk te gaan.

Maar acht men in de gegeven omstandigheden dit denkbeeld onaannemelijk als te nadeelig voor de schatkist, dan kan men, 4 pCt. in hoofdsom vaststellende, daarop als tijdelijke maatregel nog 25 Rijksopcenten heffen. Vereenigt dan de latere wetgever zich met de zienswijze van den Minister Tak dat «de geldelijke last der uitvoering van de Rijkswetten, voor zoover deze aan de plaatselijke huishouding der Gemeente vreemd is, in den een of anderen vorm zal worden teruggebracht op de schouders van den Staat,» — dan zouden deze Rijksopcenten kunnen blijven gehandhaafd en voor de Gemeenten hoogstens een dertig of veertigtal voldoende zijn. Doch daartoe moet de voorgespiegelde overname van lasten eerst een feit zijn. Wij hebben in de laatste jaren zelfs met in behandeling genomen wetsontwerpen te veel teleurstelling ondervonden om op eene bloote ministerieele verklaring groote verwachtingen te bouwen.

Ten slotte nog enkele opmerkingen.

Het percentage der grondbelasting op het gebouwd

is door mij uitgetrokken op 5 pCt., terwijl tot dusver, volgens de in 1876 gemaakte peraequatie, 5.2039 werd geheven. De afronding van het cijfer op 5 pCt. is overgenomen uit het ontwerp van den vorigen Minister en bedoelt geenszins eene verlaging der belasting daar toch die Minister terecht voorstelde het maximum der gemeentepcenten op het gebouwd van 40 op 60 te verhoogden. De afronding strekt alleen om noodeloozen omslag te voorkomen en de belanghebbenden beter in staat te stellen de juistheid van hun aanslag na te gaan. Dit is werkelijk van groot belang en kan slechts bereikt worden door eene eenvoudige berekening aan te nemen. Menigeen is ontevreden en meent benadeeld te worden, omdat hij de berekening niet kan volgen. De duidelijkheid laat in onze fiscale wetten nog wel eens te wenschen over.

Daarentegen kan ik niet inzien welke overwegende redenen er bestaan zouden om van gebouwd en ongebouwd éénzelfde percentage te heffen. Wel zeide de afgetreden Minister in zijne Memorie van Toelichting dat zulks tot 1876 is geschied en het dus «eigenaardiger» is tot dit stelsel terug te keeren. Maar dit bewijst niet veel nu beide belastingen geheel afzonderlijk op een ander tijdstip en door andere deskundigen zijn herzien, nu het blijkt dat voor het ongebouwd bezwaarlijk hetzelfde percentage kan worden aangenomen dat reeds 15 jaren lang zonder bezwaar voor het gebouwd heeft gegolden. Immers niemand twijfelt er meer aan dat beide soorten van belasting slechts den naam gemeen hebben; hun karakter is geheel verschillend en evenzoo hun invloed op maatschappelijke toestanden. Dit alles wordt in het Voorloopig Verslag nog eens duidelijk en uitvoerig betoogd. Waarom zou men dan het percentage van de ééne zonder noodzaak verlagen, dat van de andere hooger opvoeren dan het algemeen belang eischt? Dit ware een al te groot offer aan de «gelijkvormigheid.»

Volledigheidshalve zij hier nog aangestipt dat volgens sommigen de grondbelasting moet beschouwd worden als een reële last, die de tegenwoordige eigenaars niet meer drukt, omdat zij bij den aankoop van hun land daarmede rekening hebben gehouden en dus de belasting is geamortiseerd. In dat stelsel past natuurlijk geene peraequatie. Men moet de grondbelasting laten zooals zij is, haar fixeeren en als eene grondrente aanmerken. Daarom hebben dan ook de voorstanders van dit stelsel, o. a. de tegenwoordige burgemeester der hoofdstad, Mr. Vening Meinesz, zich in 1879 met alle kracht tegen de herschatting verzet. Van hun standpunt terecht. Maar nu hun stelsel is verworpen en de herschatting is tot stand gekomen, ware het verkwisting en onverstand daarvan niet de vruchten te plukken. Half werk kan slechts leiden tot bederf van wetgeving en bestuur. Het verdient daarom de aandacht dat in Februari 1891 in de afdeelingen der Tweede Kamer slechts één enkel lid het grondrente-stelsel voorstond. De overigen oordeelden dat dit standpunt reeds in 1879 door den wetgever was verlaten en de grondbelasting daardoor erkend als eene gewone belasting op het inkomen uit den grond.

Ook de Landbouwcommissie wijdt aan dit vraagstuk eene paragraaf. Zij acht de grondrente-theorie geheel in tegenspraak met de feiten, betoogende dat van een vast cijfer of zelfs percentage der belasting nimmer sprake is geweest, maar steeds eene eventueele herziening en verandering werd voorbehouden. Reeds door de herhaaldelijk gewijzigde opcenten is elk denkbeeld van een vasten last verloren gegaan.

«Bij aankoop van land wordt veelal minder gelet op de opbrengst van ieder perceel op zich zelf dan wel hoe het past in het geheele bedrijf en hoeveel van het geheele bedrijf kan worden gemaakt. Evenzeer hangt van geheel bijzondere omstandigheden af, of de verkooper meer of minder voor een perceel zal krijgen dan hij er voor ge-

geven heeft. Dat met de grondbelasting rekening wordt gehouden bij den aankoop van land, bewijst evenmin dat de grondbelasting met een zakelijken last zou moeten worden gelijk gesteld als het feit dat de ondernemer rekening houdt met de bedrijfsbelasting bewijst dat deze belasting iets anders zoude zijn dan eene gewone opbrengstbelasting. De landbouwer houdt ongetwijfeld eenigermate rekening met de belasting, die hij als eigenaar van verschillende grondstukken moet betalen. Doch het is voor hem moeilijk de lasten op rationeele wijze in rekening te brengen, omdat de grondbelasting geheven wordt op eene fictieve opbrengst van afzonderlijke grondstukken, terwijl de werkelijke waarde mede afhankelijk is van het bedrijf waartoe zij behooren.»

In hoofdzaak op deze gronden verwerpt de Landbouwcommissie de veelbesproken leer welke de grondbelasting als een te fixeeren grondrente beschouwt. Wat daarin waarheid en dwaling moge zijn, zeker is het dat de wetgever door de herschatting te bevelen feitelijk het stelsel van den geamortiseerden last verwierp. En geene Regeering zal een systeem durven voordragen, reeds vroeger door den wetgever opgegeven, sedert de herschatting niet meer passende in ons belastingwezen en dat bovendien vrij algemeen een krachtigen tegenstand zal ontmoeten.

Leiderdorp, September 1891.

A. D. VAN ASSENDELFT DE CONINGH.